

بهترین ترجمه های فارسی نهج البلاغه را بهتر بشناسیم

تهران (پانا) - کتاب ارجمند نهج البلاغه بعد از قرآن کریم بیش از همه کتب اسلامی به زبان های دیگر از جمله زبان فارسی ترجمه شده است. مترجمان مختلفی این کتاب را به فارسی برگردانده اند که در این گزارش به معتبرترین ترجمه های فارسی از نهج البلاغه اشاره می شود.

به گزارش مجله دیدار آشنا، حدود پانصد سال از گردآوری نهج البلاغه توسط سید رضی گذشته بود که نخستین ترجمه فارسی این اثر گران سنگ منتشر شد. یعنی در قرن دهم هجری و مصادف با حکومت صفویان. به تدریج اقبال عمومی به شرح و ترجمه این اثر فزونی یافت. تا جایی که علاوه بر شیعیان، برخی علمای اهل تسنن نیز به ترجمه و تفسیر این کتاب رو آوردند؛ شرح «ابن ابی الحدید»؛ یکی از مهم ترین شرح های اهل تسنن و شرح «ابن میثم»؛ و «قطب راوندی»؛ از معروف ترین شرح های علمای شیعه است؛ اما در میان ترجمه های منتشر شده نیز، برخی بیش از سایرین دارای اهمیت می باشند.

در سال ۱۳۶۸ یک ترجمه فارسی از نهج البلاغه به تصحیح عزیزالله جوینی را شرکت انتشارات علمی و فرهنگی به چاپ رسانده که مترجم آن ناشناس است؛ اما دکتر جوینی در مقدمه می نویسد که نحوه نگارش مربوط به حدود سده پنجم و ششم هجری است. شاید بتوان این ترجمه را اولین ترجمه قلمداد کرد. در این گزارش نگاهی داریم به چهار نمونه ترجمه فارسی که مورد توجه عموم مردم و اهالی فرهنگ قرار گرفته است.

ترجمه فیض الاسلام (ره)

قدری کتاب قدیمی است. و انگار از بس که خوانده شده گذرش به صحافی هم خورده است. صفحه اولش را باز می کنی عکسی از یک سید نورانی و خط نستعلیق زیبایی که بزرگ نوشته است ترجمه نهج البلاغه فیض الاسلام حاج سید علی نقی اصفهانی معروف به «فیض الاسلام»؛ در مدت ده سال و در شش جلد ترجمه ای بر نهج البلاغه نوشت که به دلیل قلم روان مرحوم فیض الاسلام، در نیم قرن اخیر این ترجمه با استقبال کم نظیر فارسی زبانان مواجه شد و تقریباً در اکثر خانه های ایرانی، در کنار آسمانی ترین کتاب، قرار گرفته است. خط زیبای طاهر خوشنویس تبریزی زیبایی این اثر را دو چندان نموده است. مرحوم فیض الاسلام در بیان انگیزه این ترجمه می گوید: «گاهی در بعضی مجالس دینی و مذهبی پاره ای از کلمات این کتاب را خوانده و معنی می کردم. شنوندگان به شگفت آمده و می گفتند: اگر علما و رجال دینی ترجمه فرمایشات امام علی (ع) در کتاب نهج البلاغه را به طوری که در خور فهم فارسی زبانان باشد نوشته بودند، همه از آن بهره مند می شدند ولی افسوس که از ترجمه و شرح هایی که در دسترس است، چنانکه باید استفاده نمی شد. بنابراین بر نگارنده واجب شد که دست از کار بردارم و این کتاب جلیل را به زبان فارسی سلیس و روان ترجمه کنم.»

ترجمه علامه جعفری (ره)

کسی در رؤیای صادقه، علامه امینی صاحب کتاب الغدیر را دید. علامه از او پرسید: جعفری را می شناسی؟ پاسخ داد: آری. مرحوم امینی فرمود: نامه ای به تو می دهم که آن را به او برسانی. پرسید: اجازه دارم خودم پاکت را باز کنم و صاحب الغدیر اجازه داد. نامه را گشود و خواند. در تعریف خواب خود برای علامه گفت: الفاظ نامه با کلماتی که ما در نامه هایمان به کار می بریم شباهت داشت اما فروغی خاص در آنها دیده می شد. با خواندن نامه در رؤیا منقلب شدم. بعد علامه امینی به من گفت: به محمدتقی جعفری سلام مرا برسان و بگو ما در عالم برزخیم نمی توانیم کاری بکنیم ولی شما که در دنیایی شرح نهج البلاغه را شروع کن و به تأخیر نینداز. علامه پس از شنیدن رؤیا کارهایش را رها کرد و مشغول نگارش شرح نهج البلاغه شد اما بیماری سرطان، مجال نداد و نهج البلاغه را تا خطبه ۱۸۵ تفسیر نمود. اما ترجمه کتاب را کامل نمود. خطبه ۱۸۵ را در

لندن تفسیر نمود. علامه جعفری نهج البلاغه و شرح را در ۲۷ جلد ترجمه نموده است.

ترجمه نهج البلاغه سید جعفر شهیدی(ره)

دکتر سید جعفر شهیدی در سال ۱۳۶۸، نهج البلاغه سید رضی را ترجمه کرد. با ورق زدن صفحات این ترجمه، تفاوت آن با سایر ترجمه ها به خوبی مشخص است. رعایت ویژگی های ادبی بی نظیر، به کار بردن صنایع لفظی و آرایش های ادبی از قبیل استعاره و تشبیه و جناس و مراعات نظیر و به ویژه سجع به جاودانگی این اثر کمک شایانی نموده است. در مقدمه کتاب می خوانیم: «در میان هزاران نام که مصنفان، مؤلفان و یا مترجمان حوزه مسلمانی بر کتاب های خود نهاده اند هیچ نامی چون نهج البلاغه (راه سخن رسا گفتن) با محتوای کتاب منطبق نیست و می توان گفت این نام از عالم غیب بر دل روشن شریف رضی(ره) افاضه گردیده است که «الاسماء تنزل من السماء». راه سخن گفتن را در این مجموعه باید آموخت».

ترجمه نهج البلاغه استاد محمد دشتی(ره)

عمومی بودن ترجمه، نامگذاری خطبه ها، حکمت ها و نامه ها در ۱۵۰۰ عنوان، ثبت شأن صدور خطبه ها و نامه ها و حکمت ها از مهم ترین دلایل استقبال عمومی از ترجمه دشتی است. آوردن جدول اختلاف نسخه های مختلف نهج البلاغه در آخر کتاب نیز از ابتکارات مرحوم دشتی است که این اثر را ارزشمندتر نموده است. زمستان ۷۸ زمانی بود که استاد محمد دشتی کار ترجمه خود را به پایان رساند. در توصیف اثر و شخصیت وی همین بس که رهبر معظم انقلاب فرمودند:

آقای دشتی جزو عناصر مفید بودند. زحمت هایشان با ارزش بود. وقتی ایشان پیش ما آمدند من خیلی خوشحال شدم. قبلاً فهرست ایشان را بر نهج البلاغه دیده بودم. حیف شد. ایشان می توانست سال ها خدمت کند. ایشان خیلی پر شور و پر انرژی بودند. خداوند انشاءالله این زحمات را از ایشان قبول کند. احترام به ایشان احترام به اسلام، امیرالمؤمنین و نهج البلاغه است.

ترجمه استاد حسین انصاریان

حجت الاسلام حسین انصاریان تلاش کرده تا اصول ترجمه را که باید در هر ترجمه عادی نیز رعایت شود، رعایت کند. این اصول عبارتند از وفاداری به سبک و معنا و شرط رعایت امانت در ترجمه و ارائه ترجمه صحیح، حفظ و انتقال سبک و اسلوب و همچنین انتقال دقیق معنا و پیام متن به زبان دیگر .

در برخی موارد ترجمه انصاریان بر دیگر مترجمان برتری دارد؛ چنانکه ایشان عبارت «حَتَّى لَقَدْ وَطِئَ الْحَسَنُ» را این گونه ترجمه کرده: (به)طوری که دوفرزدم در آن ازدحام کوبیده شدند. (انصاریان، ۱۳۸۸، ترجمه نهج البلاغه : خطبه سوم)؛

درحالی که دیگر مترجمان این عبارت را «به زیر دست یا پا له شدن» تعبیر کرده اند که با توجه به اینکه امام حسن (ع) و امام حسین (ع) هنگام بیعت مردم با پدر بزرگوارشان در سن جوانی به سر می بردند، این ترجمه صحیح نیست.

نثر ساده و قابل فهم ایشان برای عموم، از ارزش های این ترجمه است .